

KAISA KORTEKALLIO

Upoksissa ilmakehässä

Emanuele Coccia, *Kasvien elämä. Sekoittumisen metafysiikkaa*. Suom. Jussi Palmusaari. Tutkijaliitto, Helsinki 2020, 153 s.

Kasvi on maailmassa-olemisen paradigmaattisin muoto, väittää Emanuele Coccia ensimmäisessä suomenne-tussa teoksessaan *Kasvien elämä*. Tätä vain ei ole koskaan ennen tajuttu sen paremmin filosofiassa kuin biologiasakaan. ”Emme juuri puhu niistä, emmekä muista niiden nimiä.” (14)

Teoksen rakenne noudattelee kasvien morfologiaa: kolmen käsitteilyluvun keskeiset figuurit ovat lehdet, juuret ja kukat. Lehdet ovat avain kasvien kykyyn elää ilmassa ja luoda ilmakehää, ja ehkä vielä tärkeämmin niiden kykyyn luoda itseään ja maailmaa jatkuvassa sekoittumisen liikkeessä; juurten avulla kosmiset voimat raivaavat tiensä planeetan kamaraan; kukissa taas ilmenevät sekä järki että sukupuoli, siis ”muotojen varioimisen kosminen kyky” (106). Kasvien muodoille ja toiminnalle herkistyen Coccia hahmottaa elämän ”kokonaisvaltaisena altistumisena” (16).

Elämän materiaalista ja vuoro-vaikutteista muuttuvuutta on nykyfilosofiassa pyritty käsitteellistämään monin eri tavoin: evoluution ja emergenssin ajattelun sekä eri perinteissä nimettyjen ”virtojen” ja virtaavuuksien avulla, ja sittemmin vaikkapa Karen Baradin ”materian

aktiivisuuden” ajatuksesta lähtien. Verrattuna moniin (uus)materialistisiin ajattelijoihin Coccia ehdottaa kiitettävän suuhunsopivaa sanastoa. Eläminen on ”sekoittumista” ja ”upoksissa oloa”, perustavalla tavalla ”fluidia”. Kasvien tarkasteleminen on keino ymmärtää elämisen ja maailman muuttuvuutta yleensä, kuten käy ilmi jaksoissa, joissa tarkastellaan kasvihengitystä ja ilmastoa. Teemasta

poiketen subjektin ja maailman fluidius selitetään kuitenkin kalan ja meren avulla: ”Läpäisevyys on avainsana: tässä maailmassa kaikki on kaikessa. Vesi, josta meri muodostuu, ei ole ainoastaan kala-subjektia vastassa vaan *sen sisällä* kulkien sen läpi ja taas ulos. Maailman ja subjektin molemminpuolisen lävistämisen takia tämän tilan geometria on monimutkaista ja jatkuvassa muutoksessa.” (39) Siinä missä kala elää uponneena mereen, kuivan maan olennot elävät uponneina ilmakehään.

Coccia korostaa, että vaikka se saattaa vaikuttaa passiiviselta, upoksissa oleminen on ennen kaikkea jatkuvaa toimintaa. Kasveissa toiminta on ilmeisintä fotosynteesissä, jossa kasvi muuntaa auringon energiaa omaksi ruumiikseen ja ilmakehäksi, maailmaksi. Kasveille – kuten toki kaikille muillekin organismeille – ”maailman tekeminen on vain olemisen synonyymi” (45). Coccian mukaan tällaista tekemistä ei voi selittää *Umweltin* tai ’ekolokeron’ kaltaisilla käsitteillä, koska ne keskittyvät liiaksi olennon välittömään lähipiiriin ja sen (kognitiiviseen, kilpailevaan) haltuunottoon.

Ekologia ylipäätään on Coccian tarkoituksiin liian maakeskistä ja

”Kasvit ovat solaarisia, kasveja syödessään kaikki muutkin elävät olennot ovat solaarisia, ja kasvien toiminta pistää solaariseen liikkeeseen myös epäorgaanisen aineksen.”

kodin piiriin (*oikos*) rajoittunutta. Maakeskisen metafysiikan – joka Coccian mukaan on Kopernikuksesta huolimatta ”länsimaisen tieteen syvin sielu” (89) – kritiikki yhdistyy lavealla liikkeellä kaikenlaisen asuttamisen ja sitä myötä husserlilaisen ”kokemuksen perustan” kritiikkiin. Haastaessaan metafysisen ja kokemuksellisen perustan havittelun (jollaiseen myös ”juuret” arkikielessä liittyvät) Coccia on samalla asialla kuin nomadiset filosofit Deleuzesta ja Guattarista Rosi Braidottiin ja Paul B. Preciadaan: ”maailmaan sekoitutaan, mutta siihen ei voida koskaan asettua” (94). (Näin siitä huolimatta, että kritiikin kohteena on erityisesti Deleuzen ja Guattarin geofilosofia.)

Coccialle kasvien ja etenkin juurien toiminta kuuluu olennaisesti taivaan ja kosmologian piiriin. Näennäisestä epäintuitiivisuudestaan huolimatta ajatus on hyvin perusteltu, sillä taivas on kaikkialla. ”Kasvien ansiosta Auringosta tulee Maan iho, sen pintakerros, ja Maasta tulee tähti, joka elää Auringosta ja muodostuu sen valosta. Ne muuttavat valon orgaaniseksi aineeksi ja tekevät elämästä ennen kaikkea solaarista.” (87) Ilman kasveja planeetta

olisi eloton kivimöykky, ilmähätön ja vedenkierron: kasvien ansiosta se on jatkuvasti muuntuva, sekoittuva, ja uusia muotoja luova. Kasvit ovat solaarisia, kasveja syödessään kaikki muutkin elävät olennot ovat solaarisia, ja kasvien toiminta pistää solaariseen liikkeeseen myös epäorgaanisen aineksen.

Kasvien elämä on rohkea pieni kirja, jossa Coccia esittää laajoja ja komeita ideoita. Toisinaan tämä retorinen tyyli käy teoksen tarkoituksia vastaan. Esimerkiksi kasvien omavaraisuuden ylistyksessä vedetään joitakin mutkia suoriksi. Ettäkö kasvit eivät tarvitse selviytyäkseen muita elollisia olentoja vaan ainoastaan kiviä, vettä, ilmaa ja valoa (18)? Entä sienirihmastot? Entä mikrobit? Entä pölyttäjät? Coccia jättää mainitsematta, että kasvien omavaraisuus (autotrofisuus) on nimenomaan aineenvaihdunnallista, ja elämän muut (yhteisevoluutiiviset, ekologiset ja muut) käytännöt ovat asia erikseen. On myös epäselvää, miksi autotrofisuus nostetaan ikään kuin kasvien esimerkillisyyden takeeksi. Eikö *maailman tekeminen* ole joka tapauksessa kollektiivista? Oli luonnontieteellisen totuuden laita miten vain,

filosofiselta kannalta tässä lienee oleellisinta, että Coccia tekee retorisen valinnan, joka autotrofisuuden ylistyksen nimissä pyyhkii näkymättömiin juuri sitä sekoittumisen moireutta, jota muualla teoksessa niin ansiokkaasti puolustetaan.

Kuten ihmiskeskeistä ajatteluperinnettä haastava filosofia yleensä, myös Coccian teos sekä ammentaa luonnontieteistä että kommentoi niitä kriittisesti. Teos viittaa erityisesti evoluutiobiologian, kasvifysiologian ja ekologian tutkimuksiin. Coccia kehittää edelleen luonnontieteiden hypoteeseja (’upoksissa olemisen’ figuuri on esimerkki tästä) ja korostaa, että tällainen mielikuvituksen laajentaminen on filosofian tehtävä, joka muistuttaa ”myyttien tutkimusta” (37). Tämä spekulatiivinen ulottuvuus, ja erityisesti ekologian kritiikki, on teoksen luovinta ja omaperäisintä antia.

Coccian kuvasto on voimakkaan materiaalista, ja teoksen kielen rytmi yltyy ajoittain juhlalliseksi messuamiseksi. Myös Palmusaaren käänös on soljuva ja oivaltava, joten teos tarjoaa kosolti esteettistä nautintoa. Kirja on vieläpä formaatiltaan taskukokoinen – sitä sopii siis hyvin lukea myös ulkona, kasvien keskuudessa kuljeskellen.